

Щодо результатів проведення аналізу інформації апеляційних загальних судів про стан організації діяльності апеляційних та місцевих загальних судів щодо цивільних справ, які знаходяться на розгляді понад один рік

Відповідно до ч. 6 ст. 122 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» рада суддів здійснює контроль за організацією діяльності відповідних судів.

З метою встановлення причин порушення розумних строків розгляду цивільних справ радою суддів загальних судів заплановано розглянути на засіданні питання щодо оперативності розгляду місцевими загальними судами цивільних справ, які знаходяться на розгляді понад рік, а також розгляду апеляційними загальними судами цивільних справ, які знаходяться в судах апеляційної інстанції у зв'язку з їх апеляційним переглядом понад 4 місяці.

На запит ради суддів загальних судів від 05 листопада 2013 року апеляційними загальними судами було проведено та надано раді суддів загальних судів узагальнення причин затягування розгляду цивільних справ, які знаходяться на розгляді в місцевих загальних судах відповідної адміністративно-територіальної одиниці понад рік, та цивільних справ, які знаходяться у відповідному апеляційному суді понад 4 місяці.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав та свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод гарантує кожній фізичній або юридичній особі право на розгляд судом упродовж розумного строку цивільної, кримінальної, адміністративної або господарської справи, а також справи про адміністративне правопорушення, в якій вона є стороною.

Поняття розумного строку не має чіткого визначення, проте розумним строком слід вважати строк, який необхідний для вирішення справи у відповідності до вимог матеріального та процесуального закону.

Процесуальний закон встановлює граничний строк розгляду цивільних справ: загальний – не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі; спеціальний (справи про поновлення на роботі та стягнення аліментів) – не більше одного місяця з дня відкриття провадження у справі.

У виняткових випадках за клопотанням сторони, з урахуванням особливостей розгляду справи, суд ухвалою може подовжити розгляд справи, але не більш як на один місяць (ст. 157 ЦПК України). Повторне продовження строку розгляду справи законодавством не передбачено, тобто недопустиме за жодних обставин.

Протягом строку розгляду справи суд повинен провести підготовку справи до розгляду, судовий розгляд та ухвалити по справі рішення.

Слід зазначити, що порушення встановлених процесуальних законом строків розгляду справи не може бути підставою для скасування ухваленого судового рішення в апеляційному або касаційному порядку.

Проте грубе порушення строків розгляду справи є порушенням присяги судді та підставою для його дисциплінарної відповідальності, оскільки своєчасний розгляд справи є обов'язком судді, який покладається на нього законом (ч. 4 ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Розгляд справ судами першої інстанції

При опрацюванні наданих судами узагальнень встановлено, що основними причинами порушення розумних строків розгляду цивільних справ є неявка сторін та їх представників в судові засідання; тривалий термін проведення судових експертиз; зупинення провадження у справі до розгляду іншої справи; витребування доказів за клопотанням сторін; виконання доручення Компетентному суду інших країн щодо проведення процесуальних дій; хвороба сторони.

Так, аналіз даних свідчить, що у 45 % випадків по справам, які знаходяться в провадженні понад один рік, відклалось слухання справи в зв'язку з неявкою сторін по справі; провадження зупинялось з різних причин у 35% випадках; перерва оголошувалась – 10 %; докази витребувались біля 10 % випадків, що мало наслідками відкладення слухання справи.

Однією із причин неявки сторін суди вважають незадовільний стан в питанні доставки та вручення судових викликів (за умови відсутності відомостей про вручення судових повісток).

Причинами відкладення розгляду справ судами також називаються: значна завантаженість суддів окремих судів, складність справ.

Зазначені причини слід віднести до об'єктивних причин тривалого розгляду справ.

Разом із тим, вивченням узагальнень встановлено, що мають місце випадки, коли судова тяганина викликана неналежною організацією роботи судді, у тому числі незадовільне проведення судами попереднього судового засідання, що тягне за собою необхідність відкладення розгляду справи або оголошення перерви з метою витребування доказів по справі; безпідставним зупиненням провадження у справі; недобросовісним здійсненням сторонами та їх представниками своїх процесуальних прав та відсутністю належного реагування на це з боку суду, багаторазовим відкладенням справ та оголошенням перерв у судових засіданнях без достатніх для цього підстав, несвоєчасним направленням на виконання ухвал про призначення експертиз, призначення експертиз після тривалого знаходження справи у суді без її

вирішення, недостатній контроль з боку суддів за рухом справи у разі її зупинення.

Допускаються і невинновдано тривалі перерви в судових засіданнях, зокрема, у зв'язку з перебуванням суддів у відпустках та на лікарняних, під час передачі справи від одного судді до іншого, необгрунтоване задоволення клопотань. В окремих справах відсутні дані про направлення сторонам повідомлень про час та місце розгляду справи, і у зв'язку з цим розгляд справи відкладається саме по цій причині.

Іноді встановлені вимоги закону щодо подання суду доказів під час попереднього судового засідання або до початку розгляду справи по суті (ст. 131 ЦПК України) сторонами не виконується, що змушує суд відкладати слухання справи на іншу дату для витребування доказів після тривалого розгляду справи.

Однією з причин тривалого розгляду справи є навмисні дії зацікавленої сторони, спрямовані на затягування розгляду справи. Проте в своїх узагальненнях суди не відобразили, в якій кількості справ сторони створювали штучні перепони для своєчасного розгляду справи (неодноразові необгрунтовані клопотання про витребування доказів, призначення нових експертиз, неодноразове заявлення необгрунтованих відводів з різних підстав).

Наявні випадки зловживання сторонами своїми процесуальним правами, на які судді належним чином не реагують. Так, надаючи суду неодноразово заяви з проханням відкласти слухання справи у зв'язку з хворобою, зайнятістю представників сторін в іншому процесі тощо, сторони та їх представники в подальшому поважність причини неявки в судові засідання не підтверджують, а суд продовжує відкладати розгляд справ за їх наступними заявами.

Так, по цивільній справі за позовом Боклажук Ю.Д. до Квасівської сільської ради, Рахівського КП «БТІ», третя особа Боклажук І.Д., про визнання права власності на спадкове майно, що знаходиться в провадженні Рахівського районного суду Закарпатської області з 15.10.2008 року, судові засідання відкладалися 29 разів у зв'язку з неявкою сторін або одного із сторін, 6 разів слухання відкладено за клопотанням представників сторін, 5 разів у зв'язку з знаходженням судді у відпустці. 07.05.2012 року провадження у цій справі було зупинено до розгляду іншої справи.

При розгляді судом касаційної інстанції справи за позовом Бикової Т.М. до КП «Дніпроводоканал» про відшкодування матеріальної та моральної шкоди встановлено, що з зазначеним позовом Бикова Т.М. звернулася до Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська 31 січня 2002 року. Справа роками не призначалась до розгляду, будівельно – технічна експертиза з встановлення причин пошкодження належного позивачці будинку проведена лише в січні 2011 року та рішення по справі ухвалено судом 29 липня 2011 року, тобто справа знаходилася в провадженні суду 9 років 6 місяців.

Проте суди лише поодинокі вживають заходів, передбачених законодавством України, для боротьби з тактикою затягування, до якої вдаються сторони у справі. Зокрема, суди не завжди обговорюють питання щодо розгляду справи за відсутності відповідача (заочний розгляд) чи накладення на нього адміністративного стягнення у вигляді штрафу за прояв неповаги до суду (ст. 185 - 3 КУпАП).

Суди, як правило, не звертають уваги і не застосовують норму ст. 170 ЦПК України, яка зобов'язує суд, у разі неявки в судове засідання свідка, експерта, спеціаліста, перекладача вирішити питання про їх відповідальність.

В наданих аналізах судами відображені багаточисельні відкладення розгляду справ з причин неявки сторін, при цьому кожен раз розгляд справи переносився на два й більше місяці, тобто з пропуском встановленого законом строку.

Так, при розгляді *справи за позовом Сунгурової В.С., Кіма В.М., Соколової О.А. до ТОВ «Мультидім», Севастопольської міської ради та інших про визнання свідоцтва про право власності та договору купівлі-продажу майна недійсним, судом касаційної інстанції встановлено, що рішення по справі Ленінським районним судом м. Севастополя ухвалено через 3 роки 6 місяців з дня надходження позову (суддя Балюкова К.Г.). Ухвала про відкриття провадження у справі від 15 грудня 2008 року винесена з грубим порушенням ст. 157 ЦПК України відносно строку розгляду справи. В подальшому суд неодноразово відкладав розгляд справи - 11 березня 2009 року, 18 червня 2009 року, 12 серпня 2009 року, 16 жовтня 2009 року, 2 березня 2010 року, 30 квітня 2010 року, 20 серпня 2010 року, 20 жовтня 2010 року, 16 грудня 2010 року. Проте 16 грудня 2010 року справа також не була розглянута у зв'язку з закінченням у Балюкової К.Г. повноважень судді. Суддя розглядала справу понад два роки, однак за цей період остаточного рішення по справі ухвалено не було. Суддя Лушніков В.Ф. відкладав розгляд справи 14 квітня 2011 року, 16 червня 2011 року, 6 вересня 2011 року, 27 грудня 2011 року, 20 лютого 2012 року, 30 березня 2012 року, 28 травня 2012 року. Судове рішення ухвалено лише 23 липня 2012 року, тобто через 1 рік 7 місяців після передачі судді. Касаційна інстанція в постановленій окремій ухвалі зазначила, що причинами тривалого розгляду справи є неналежна підготовка суддями справи до розгляду.*

При розгляді *справи за позовом Галянти Л.С. до ВАТ «Львівагротранссервіс» про поновлення на роботі Пустомитівським районним судом Львівської області касаційною інстанцією встановлено, що справа розглядалася 6 років 9 місяців. З матеріалів справи вбачається, що суддя Кукса Д.А. неодноразово відкладав розгляд справи в період червня 2007 року – вересня 2007 року. В протоколі судового засідання від 19 вересня 2007 року зазначено, що суддя вирішив надіслати заяву Галянти Л.С. до прокуратури для організації та проведення перевірки в порядку ст.97 КПК України. При цьому суддя не постановив процесуальної ухвали та не продовжив розгляд справи по суті, фактично безпідставно зупинив розгляд*

справи. Нехтуючи нормами процесуального закону, не маючи жодних правових підстав та порушуючи законні права та інтереси сторін суддя не призначав судові засідання та не розглядав справу протягом 4 років 7 місяців. 19 березня 2008 року позивачка звернулася з заявою про передачу справи іншому судді у зв'язку зі зволіканням суддею Куксою Д.А. у розгляді справи, проте керівництво суду на цю заяву не відреагувало. В подальшому 6 квітня 2012 року, тобто через 4 роки 7 місяців після проведення останнього судового засідання розгляд справи було продовжено суддею Мельничуком І.І. Відомості про передачу справи іншому судді відсутні, ухвали про продовження строку розгляду справи судом першої інстанції не постановлювалися. В постановленій Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ окремії ухвалі зазначено, що причинами тривалого розгляду справи є безвідповідальне ставлення суддів до розгляду справи, а також неналежна організація роботи суддів у Пустомитівському районному суді Львівської області при відправленні правосуддя.

Аналогічні порушення були встановлені в зазначеному суді при розгляді справи Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ за позовом Бондарця І.Т. до ВАТ «Львівагротранссервіс» про визнання наказу незаконним, поновлення на роботі та стягнення заробітку за час вимушеного прогулу. Позовна заява Бондарець І.Т. первісно надійшла до суду у листопаді 2005 року. Ухвалою апеляційного суду Львівської області від 18 грудня 2006 року рішення суду першої інстанції було скасовано, справу передано на новий розгляд. Судом першої інстанції спір по суті розглянуто 5 липня 2012 року, тобто через п'ять років після розгляду справи апеляційним судом та направленням її на новий розгляд до суду першої інстанції.

Так, справа за позовом Гьоткіна Г.В. до Ворохти І.В. про визнання часток у праві спільної часткової власності знаходиться у провадженні Рахівського районного суду Закарпатської області з 10.03.2008 р., тобто біля шести років. Більше 25 разів розгляд справи відкладався через неявку в судові засідання сторін, їх представників, адвоката, 4 рази у зв'язку з відрядженням судді або перебуванням її у відпустці, 3 рази провадження у справі зупинялося.

В довідці суду не зазначено, що хоча б один раз суд відреагував на неявку учасників судового розгляду.

Крім того, вважаючи ту обставину, що відпустки суддів, як основні, так і додаткові плануються заздалегідь, складаються погоджені графіки відпусток, випадки відкладення справ з причини перебування судді у відпустці повинні бути виключені, або можуть мати місце лише у виключних випадках.

З довідок судів про рух справ, розгляд яких триває більш ніж один рік вбачається, що поширеною причиною відкладення розгляду справ є розгляд головуючим у справі суддею іншої справи або перебування судді у нарадчій кімнаті по іншій справі. В рамках окремих справ такі відкладення є

неодноразовими, що певною мірою свідчить й про неналежну організацію та планування роботи цими суддями.

Прикладом може бути *справа за позовом Придніпровського районного суду м. Черкаси за позовом Суслю В. В. до Цибрієнко Л. П. та інші. про визначення порядку користування земельними ділянками, яка знаходиться в провадженні суду з 9 лютого 2004 року. Суддя зазначеного суду м. Черкаси Бурлака А.І. прийняв до свого провадження справу 17.11.2008 р. Справа лише з 5 лютого 2009 року 24 липня 2009 року відкладалася шість разів у зв'язку з перебуванням судді в нарадчій кімнаті по іншій справі. 7 липня 2010 року суддею Бурлака А.І. задоволено заяви Цибрієнко Л.П., Цибрієнко В.П., Скорини О.С. про відвід судді. 20.07.2010 р. суддею Бассак Т.Є. прийнято справу до провадження. Справа неодноразово відкладалась з різних підстав, тричі призначалась судово - будівельно-технічна експертиза, справа до теперішнього часу не вирішена, тобто біля 10 років.*

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 202 ЦПК України ЦПК України суд може за заявою особи, яка бере участь у справі, а також з власної ініціативи зупинити провадження у справі у випадку розшуку відповідача у разі неможливості розгляду справи за його відсутності.

За зазначених підстав Новоодеським районним судом Миколаївської області зупинені провадження у справі за позовами про стягнення аліментів Новоодеської РДА до Ачаніна М.П. - з березня 2011 року та за позовом Караман Г.П. до Муродова М.О. з червня 2010 року у зв'язку з розшуком відповідача. Таким чином, справи про стягнення аліментів не знаходять свого вирішення в суді протягом трьох - чотирьох років.

Не можна погодитися з тим, що вирішуючи питання про зупинення провадження з цих підстав, суд обговорив питання про можливість розгляду справи за відсутності відповідача, щодо якого оголошено розшук, і в справі відсутні достатньо матеріалів для її розгляду.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 201 ЦПК України суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, цивільного, господарського, кримінального чи адміністративного судочинства.

З аналізу вбачається, що більшість зупинених провадженням справ, зупинено саме з цих підстав.

Слід зазначити, що суди не завжди враховують, що суд має право зупинити провадження у справі, коли її неможливо розглянути у зв'язку з тим, що питання про наявність певних фактів, від яких залежить її вирішення, відповідно до чинного законодавства вирішується в іншій цивільній, господарській або кримінальній справі чи у справі, що розглядається в адміністративному судочинстві.

Зупинення можливо лише в разі, коли в цій іншій справі можуть бути вирішення питання, що стосуються підстав, заявлених у справі вимог, чи умов, від яких залежить можливість її розгляду.

При неможливості розгляду справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку кримінального судочинства, підставою для зупинення провадження у цивільній справі може бути наявність кримінальної

справи на розгляді у суді. Винесення постанови про відкриття кримінального провадження не є підставою для зупинення провадження у справі.

Так, цивільні справи Виноградівським районним судом та Ужгородським міськрайонним судом Закарпатської області зупинені до розгляду інших справ, що розглядаються у порядку кримінального судочинства. Однак по цим справам здійснюється лише досудове розслідування, що не є підставою для зупинення розгляду цивільної справи відповідно до вимог п.4 ч.1 ст. 201 ЦПК України.

До Першотравневого районного суду Черновецької області 21 лютого 2006 року надійшла справа за позовом заступника прокурора Чернівецької області в інтересах держави в особі управління Державного казначейства України у Чернівецькій області до Баблюк І.М. про стягнення збитків, завданих злочином (суддя Скуляк А.І.) Ухвалою від 25.05.2006 року провадження у справі зупинено до вирішення кримінальної справи по обвинуваченню Баблюк І.М, за ст. 191 ч.5 КК України, що розслідується в прокуратурі Чернівецької області.

Прикладом грубого порушення строків розгляду справи є справа за позовом прокурора м. Севастополя в інтересах Берестовенко І.Г. до Диденко Г.В., Кулик Є.Д. про визнання недійсними довіреності та договору купівлі-продажу квартири. З матеріалів справи вбачається, що позовна заява надійшла до Гагарінського районного суду м. Севастополя 23 лютого 2006 року. Ухвалою суду від 22 травня 2007 року провадження по справі було зупинено до вирішення кримінальної справи за звинуваченням Діденко Г.В. за статтями 190 ч.2, 185 ч.ч. 2,5 КК України. Проте в матеріалах справи є довідка про те, що кримінальна справа на цей час на розгляді в суді відсутня, а знаходиться на досудовому розслідуванні. 5 грудня 2008 року справа від судді Куїмова М.В. передана до судді Лугвіщук А.М. Не дивлячись на те, що слідчим винесено постанову про закриття кримінальної справи у зв'язку з відсутністю складу злочину 12 червня 2009 року, судово - психіатрична експертиза призначена лише 30 вересня 2011 року, проведена 7 листопада 2012 року, а рішення по суті винесено судом першої інстанції 21 грудня 2012 року . Таким чином, внаслідок необґрунтованого зупинення справи розгляд її тривав в суді першої інстанції біля 8 років.

Не дивлячись на урегульованість зазначених вище процесуальних норм, роз'яснень, наданих в постанові Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року №2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції», суди неодноразово допускали помилки при вирішенні питання про зупинення провадження з підстав, передбачених п.4 ч.1 ст.201 ЦПК України.

Підставами скасування ухвал про зупинення провадження, як правило, було те, що суди не з'ясовували, чи дійсно від наслідків розгляду справи залежить прийняття рішення у цивільній справі, яка розглядається.

Так, цивільна справа за позовом Цвіркуна П. В. до ВАТ «Жашківське АТП - 17141» про стягнення заборгованості по заробітній платі надійшла до Жашківського районного суду Черкаської області 19.02.2010 року. В судовому засіданні 02.04.2010 року встановлено, що позивач Цвіркун П.В. звернувся із

заявою до прокуратури Жашківського району для вирішення питання про порушення кримінальної справи відносно керівника ВАТ «Жашківське АТП - 17141» за невивлату заробітної плати. З цих підстав провадження по справі було зупинено.

Не зрозуміло, яким чином справа про відповідальність керівника за несвоєчасну виплату заробітної плати робить неможливим розгляд справи про стягнення заборгованості по заробітній платі працівника підприємства.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 лютого 2013 року скасовані ухвали Комінтернівського райсуду Одеської області від 2 липня 2012 року та апеляційного суду Одеської області від 4 жовтня 2012 року по справі за позовом прокурора в інтересах держави в особі Комінтернівської РДА Одеської області до Фесенка І.І. про звільнення самовільно зайнятої земельної ділянки, якими провадження зупинено до вирішення адміністративного позову про скасування постанови про притягнення до адміністративної відповідальності. Суд касаційної інстанції зазначив, що зупинення не ґрунтується на законі, оскільки підставою звернення прокурора є здійснення відповідачем дій, які зумовили самостійне використання земельної ділянки, а не притягнення його до адміністративної відповідальності.

З аналогічних підстав ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 4 грудня 2013 року скасовані ухвали Виноградівського районного суду Закарпатської області від 5 серпня 2013 року та ухвала апеляційного суду Закарпатської області від 18 вересня 2013 року по справі за позовом Бучок О.Ю. до Виноградівської міської ради Закарпатської області про визнання недійсним рішення виконкому міської ради про приватизацію земельних ділянок, яка була зупинена провадженням до розгляду справи за позовом Виноградівської міської ради до Державної інспекції сільського господарства в Закарпатській області про визнання незаконними дій інспектора сільського господарства щодо проведення перевірки дотримання вимог земельного законодавства.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 6 листопада 2013 року скасовані ухвали Кривоозерського райсуду Миколаївської області від 25 липня 2013 року та ухвали апеляційного суду Миколаївської області від 15 серпня 2013 року по справі за позовом Ставицького Ю.В. до Плаксивого В.І. та інших про визнання такими, що втратили право користування житловим приміщенням і виселення, провадження по якій було зупинено до розгляду справи про визнання прилюдних торгів такими, що не відбулися. При цьому, судом не було з'ясовано, чи дійсно від наслідків розгляду справи залежить прийняття рішення у цивільній справі, яка розглядається.

З зазначених підстав скасовані ухвали Івано-Франківського міського суду від 1 жовтня 2012 року та апеляційного суду Івано-Франківської області від 3 грудня 2012 року по справі за позовом ТОВ «Будінвестсервіс» до Мисюги М.Д. про розірвання договору, провадженні по якій було зупинено до розгляду справи Мисюги М.Д. до ТОВ «Будінвестсервіс» про визнання права

власності на нерухоме майно та стягнення пені. В ухвалі суду зазначено про доцільність зупинення провадження та не зазначено, у чому полягає неможливість розгляду справи до вирішення іншої справи про визнання права власності.

З 28 листопада 2007 року не знаходить свого вирішення справа за позовом Михайлова І.Д. до Яненко І.В. про усунення перешкод у здійсненні права власності у Старобешівському районному суді Донецької області, по якій зупинено провадження до розгляду справи між тими ж сторонами про поділ майна, що теж не можна вважати обґрунтованим.

З аналізів, проведених апеляційними судами України вбачається, що однією з найпоширеніших причин тривалого розгляду є тривале проведення судових експертиз. Ця причина впливає на оперативність розгляду значної кількості справ. Нерідко суд під час розгляду справ, з метою забезпечення повноти та об'єктивності дослідження всіх обставин справи, змушений призначати проведення декількох експертиз, у тому числі додаткових, комісійних.

Всіма судами зазначено, що ними здійснюється постійний контроль за строками виконання судових доручень та судді намагаються узгодити строки проведення експертиз, як передбачено п.1.13 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Мін'юсту від 8.10.98 №53/5 (зі змінами та доповненнями), проте експертизи проводяться тривалий час, що тягне за собою збільшення строків розгляду справ. Експертні установи повідомляють про неможливість виконати експертизи у короткий термін у зв'язку зі значним навантаженням, відпускними періодами, або з несвоєчасною оплатою експертних послуг.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 202 ЦПК України суд може за заявою особи, яка бере участь у справі а також з власної ініціативи зупинити провадження у справі у випадках призначення судом експертизи.

Процесуальний закон допускає призначення судової експертизи виключно за заявою осіб, які беруть участь у справі і не надає право суду призначати експертизу з власної ініціативи.

Виходячи з цього, суд зобов'язаний не лише обговорити питання щодо доцільності проведення експертизи, але і з'ясувати, хто із сторін відшкодує експертній установі понесені витрати.

З наданих судами узагальнень вбачається, що проведення експертизи триває місяцями, а іноді й роками.

Суди зазначають, що є випадки, коли питання про призначення експертизи вирішувались судом несвоєчасно та несвоєчасно направлялись справи до експертної установи, не контролювались питання щодо її проведення (оплати експертизи стороною, направлення експерту необхідних матеріалів та своєчасно не вирішувалося питання щодо відібрання відповідних зразків тощо), поновлення провадження по справі після надходження висновку експертизи.

В своєму узагальненні апеляційний суд Автономної республіки Крим зазначив, що порушення експертними установами строків проведення

судових експертиз є проблемою, яку необхідно вирішувати комплексно, разом з Міністерством юстиції України.

З метою вирішення цієї проблеми пропонує зосередити увагу суддів щодо виконання вимог процесуального закону, а саме частини 1 статті 2, частини 1 статті 144 ЦПК України, за змістом яких строк проведення будь-якої експертизи визначає не експерт, а суд.

Виникають питання щодо підготовки справ до розгляду та призначення неодноразових експертиз.

Так, *справа за позовом Баранник В.Ш. до Баранник Т.А. про поділ майна надійшла до суду 14 травня 2007 року до Ленінського районного суду Кіровоградської області та теперішнього часу не вирішена. З наданої судом інформації розгляд справи зупинявся п'ять разів у зв'язку з проведенням експертиз.*

З деяких довідок, наданих судами, вбачається, що судді роками не цікавляться виконанням експертиз. Так, *справа за позовом Харченко М.В. до Харченко Л.І. про розподіл майна подружжя надійшла до Золотоніського міськрайонного суду Черкаської області 16 січня 2009 року. Справа надіслана до експертної установи 3 лютого 2011 року і лише в січні та в жовтні 2013 року суд надіслав нагадування до експертної установи.*

З 20 липня 2009 року не знаходить свого вирішення справа за позовом Бондаренко Ф.Т. до Дацьківської сільради, Оліфіренко М.О. про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою через тривалий строк проведення експертиз, а з 8 листопада 2012 року проводиться повторна експертиза (Корсунь-Шевченківський районний суд Черкаської області).

Узагальнення не має на меті перевірку обґрунтованості ухвал про самовідвід судді та така ухвала не оскаржується в апеляційному порядку, проте заявлення самовідводу суддями є однією з причин затягування розгляду справи.

Так, *справа за позовом Онищак В. П. до прокуратури Христинівського району, третя особа: Державне казначейство України про відшкодування моральної шкоди, заподіяної незаконними діями прокуратури і органу досудового слідства, яка знаходиться на розгляді в Христинівському районному суді Черкаської області не розглядається з 21.02.2007 року, серед іншого - із причин заявлення самовідводів суддями.*

Після розгляду справи протягом чотирьох з половиною років з дня надходження, 12.12.2011 постановлена ухвала про задоволення заяви про самовідвід судді Вітер Л.А., справу передано на розгляд судді Олійнику М.Ф.; 21.12.2011 року постановлена ухвала про задоволення заяви про самовідвід судді Олійника М.Ф, справу передано на розгляд судді Орендарчуку М.П. Всього по справі призначалося п'ять судово-психологічних експертиз, провадження у справі зупинялось, останній раз 21 серпня 2013 року.

Із узагальнень вбачається, що кількість справ, які перебувають у провадженні місцевих загальних судів понад один рік станом на 01 листопада 2013 року (деякі суди надали дані станом на 20 листопада 2013 року, 1 грудня 2013 року, 20 грудня 2013 року) становить **8 889** справ.

Регіон	Кількість справ, які перебувають у провадженні місцевих загальних судів понад один рік
АР Крим	39
Вінницька	215
Волинська	15
Дніпропетровська	1 490
Донецька	113
Житомирська	387
Закарпатська	247
Запорізька	266
Івано-Франківська	429
Київська	172
Кіровоградська	30
Луганська	562
Львівська	1 201
Миколаївська	134
Одеська	1 386
Полтавська	45
Рівненська	107
Сумська	66
Тернопільська	34
Харківська	560
Херсонська	9
Хмельницька	87
Черкаська	189
Чернівецька	101
Чернігівська	12
м. Київ	845
м. Севастополь	148
Всього	8 889

З наведеної таблиці вважається, що найкраща ситуація існує в місцевих судах з невеликою навантаженістю (суди Волинської, Кіровоградської, Херсонської, Чернігівської областей).

При проведенні узагальнення Апеляційним судом Автономної Республіки Крим встановлено, що станом на 01 грудня 2013 року у місцевих судах автономії залишок справ, не розглянутих більше одного року становить – 39 цивільних справ.

У порівнянні з показниками минулого року – станом на 01 грудня 2012 року – кількість зазначених цивільних справ становила 139.

Таким чином, прослідковується значна позитивна динаміка руху цивільних справ, що у відсотковому відношенні складає мінус 71,9%.

Найбільша кількість справ, які не розглянуті судами першої інстанції понад один рік – Дніпропетровська область -1490 справ; Одеська область – 1386 справ; Львівська область – 1201 справ; м. Київ -845; Луганська область – 562; Харківська область – 560 справ; Івано – Франківська область – 429 справ.

Із узагальнення, проведеного апеляційним судом Дніпропетровської області випливає, що самими розповсюдженими є випадки відкладення розгляду справ у зв'язку з неявкою сторін.

Прикладом є цивільна справа *Верхньодніпровського районного суду Дніпропетровської області за позовною заявою ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» до Якименко С.В. про звернення стягнення на майно. Тільки у зв'язку з неявкою сторін розгляд справи відкладався на 13.07.2011 року, 10.10.2011 року, 05.03.2012 року, 29.05.2012 року – 15.10.2012 року, 06.02.2013 року, 26.02.2013 року, 22.03.2013 року, 13.11.2013 року, тобто 9 раз.* Проте суд не зазначив, які заходи відповідальності, передбачені законом, приймалися до сторін.

Справа за позовом ПАТ «Дельта Банк» до Мігас Б.М. та інших про стягнення заборгованості надійшла до Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська 12 червня 2009 року. 31 грудня 2010 року справа від судді Максименко О.І. передана судді Чулініну Д.Г. Справа неодноразово відкладалась з різних причин на два-три місяця, із них 10 разів із причин неявки однієї із сторін, чотири рази через знаходження судді в нарадчій кімнаті, двічі справу знято з розгляду без зазначення причин. Таким чином, справа без прийняття жодного по справі рішення знаходиться в провадженні суду 4 роки.

Слід зазначити, що відповідно до наданих до узагальнення списків перебування справ більше одного року, у судді Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська Чулініна Д.Г. знаходиться 40 таких справ.

Проведеним апеляційним судом Донецької області узагальненням встановлено, що в провадженні 24 судів області знаходиться на розгляді понад один рік 113 цивільних справ (з яких у 37 справах провадження зупинено), що становить 0,38% від залишку не розглянутих справ на кінець третього кварталу 2013 року. 31 місцевий суд із 55 судів області не має справ, не розглянутих понад 1 рік.

Згідно інформації, наданої апеляційним судом Житомирської області, із загальної кількості нерозглянутих справ місцевими судами, яка становить 387, більше всього не знайшли свого вирішення понад рік справи в Бердичівському районному суді Житомирської області - 49, Богунському районному суді м. Житомира – 124, Корольовського районного суду м. Житомира – 103.

Слід відмітити, що Любарському та Малинському районних судах Житомирської області відсутні справи, строк по яких порушено.

З узагальнення, проведеного апеляційним судом Закарпатської області вбачається, що кількість цивільних справ, які залишилися нерозглянутими понад один рік становить 247, а найбільше нерозглянутих справ перебуває в Ужгородському міськрайонному суді Закарпатської області, кількість яких становить 103.

При цьому недотримання строків розгляду цивільних справ характерні не для всіх, а лише для окремих суддів.

Так, в Хустському районному суді Закарпатської області з 28 цивільних справ, розгляд яких триває понад один рік, 17 справ (61%) перебуває у провадженні судді Савицького С.А.

В Ужгородському міськрайонному суді Закарпатської області із 103 цивільних справ, розгляд яких триває понад один рік, 20 справ перебуває у провадженні судді Івашковича І.І., 23 – у судді Леміша О.М., 10 – у судді Ференца А.М., що разом складає половину справ, при тому, що у суді працює 21 суддя.

Згідно інформації, наданої апеляційним судом Запорізької області про кількість цивільних справ, які знаходяться на розгляді в місцевих загальних судах Запорізької області понад рік, станом на 28 листопада 2013 року перебуває 266 цивільних справ, зупинено провадженням 183 цивільних справи, що становить 68,9%. Так, у Бердянському міськрайонному суді Запорізької області кількість таких справ становить 90, із яких по 74 справах провадження зупинено.

Про проведенні узагальнення апеляційний суд Запорізької області зазначив, що на оперативність розгляду справ впливає недостатня матеріально - технічна база судів, зокрема низька забезпеченість необхідними приміщеннями. У середньому три-чотири судді вимушені користуватися одним залом судового засідання по черзі, що призводить до тривалих перерв, а іноді безпідставних відкладень слухання справ.

Прикладом тривалого розгляду *справи у Запорізькому районному суду Запорізької області є справа за позовом Яковлева Т.С. до Долинської сільради про визнання права власності на земельну ділянку, яка надійшла до суду 25 травня 2007 року.*

Із проведеного апеляційним судом Івано-Франківської області узагальнення причин тривалого розгляду справ, які знаходяться на розгляді в місцевих загальних судах регіону вбачається, що станом на 1 листопада 2013 року в місцевих судах перебувало 429 цивільних справ, із яких у провадженні Івано-Франківського міського суду не знайшли свого вирішення 276 справ. Так, із загального числа справ у 172, що становить 40,09 % провадження по справах зупинено.

З аналізу, проведеного апеляційним судом Київської області вбачається, що кількість справ, які знаходяться на розгляді в місцевих загальних судах понад 1 рік складає 172. Слід відмітити, що з 28 місцевих судів у 7 судах такі справи відсутні.

Із наданої інформації місцевими судами Кіровоградської області вбачається, що із 30 справ, нерозглянутих більш, ніж один рік, лише в Олександрійському міськрайонному суді знаходиться 23 справи, з яких 13 - у судді Франько М.Я.

В судах першої інстанції Луганської області понад один рік знаходиться 562 справи, з яких у Артемівському районному суді м. Луганська – 78, Жовтневому районному суді м. Луганська – 115, Ленінському районному суді м. Луганська – 97; Кам'яно-Брідському районному суді м. Луганська – 57.

Апеляційним судом Луганської області зазначено, що головними причинами відкладення розгляду цивільних справ судами першої інстанції є, крім інших, загальних для всіх судів, неналежне фінансування поштових витрат, що призвело до незадовільного стану в питанні доставки та вручення судових викликів, неявка сторін та їх представників в судове засідання через відсутність відомостей про вручення судових повісток.

Згідно інформації, наданої апеляційним судом Львівської області вбачається, що кількість цивільних справ, які знаходились на розгляді в місцевих загальних судах Львівської області станом на 01.11.2013 року становила 1 477 справ, станом на 20.12.2013 року кількість справ скоротилась та становить 1 201 справ.

В місцевих загальних судах Миколаївської області кількість справ, які знаходяться на розгляді понад рік становить 134 справи, з яких 45 справ у Центральному районному суді м.Миколаєва, 40 – у Корабельному районному суді м.Миколаєва, Ленінський районний суд м.Миколаєва – 16 справ, в провадженні 10 судів такі справи відсутні.

Не можна вважати обґрунтованими процесуальні дії судів Ленінського районного суду м. Миколаєва про розгляді справи за позовом Лапіної Г.М., Щуки В.М. до Харакоз Є.М. про поділ майна.

Позовна заява надійшла до суду 01 квітня 2009 р. 19 травня 2009 р. відкрито провадження у справі (суддя Богатирчук Г.А.). Справу передано судді Спінчевській Н.А. (дата не зазначена) та призначено до розгляду на 21 червня 2011 р.; 20 вересня 2011 р. оголошено перерву за клопотанням сторони. 03 жовтня 2011 р. провадження у справі зупинено до вирішення адміністративної справи. 19 вересня 2013 р. провадження у справі відновлено, призначено до розгляду. 14 жовтня 2013 р., тобто через чотири з половиною роки знаходження в суді у справі призначено судову будівельно-технічну експертизу, провадження у справі зупинено, до теперішнього часу спір не вирішено (біля п'ятих років).

В місцевих судах Одеської області не знаходять свого вирішення 1386 справ більш одного року. Найбільше таких справ в районних судах м. Одеси : Малиновському -212; Приморському -200; Київському -190; Суворовському - 141 справа, та в судах області –Ізмаїльському міськрайонному-93; Овідіопольському та Ширяївському районних - по 83.

За даними апеляційного суду Полтавської області в провадженні місцевих судів Полтавської області перебувало 45 цивільних справ, не розглянутих в строк понад 1 рік станом на 01.11.2013 року. Із даної кількості,

16 справ зупинено провадженням з різних підстав. 16 судів області зовсім не мають справ, які не розглянуті понад один рік.

Апеляційним судом Сумської області названо причиною у зволіканні судів з розглядом цивільних справ невручення судових повісток у встановленому законом порядку, оскільки в багатьох випадках конверти з судовими повістками повертаються до судів з довідками поштових відділень «за закінченням терміну зберігання». Вважають, що неузгодженість між ст.ст. 74, 76 ЦПК України та Правилами надання послуг поштового зв'язку, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 05 березня 2009 р. N 270 повинна бути вирішена на законодавчому рівні.

В узагальненні апеляційного суду Харківської області позитивним прикладом вжиття заходів для ефективного і своєчасного розгляду справ та для більш ефективної роботи канцелярії суду зазначено укладення 30 жовтня 2013 року Харківським районним судом Харківської області з Українським державним підприємством поштового зв'язку «УКРПОШТА» договору про вручення поштових відправлень та періодичних друкованих видань юридичним особам. Відповідно до умов договору, у разі надходження на адресу УДППЗ «УКРПОШТА» поштових відправлень з додатковим сервісом «Кур'єрська доставка» підприємство інформує уповноважених працівників суду у день їх надходження телефоном або направляє електронне повідомлення на адресу суду.

Суд вважає доцільним для забезпечення своєчасного інформування учасників судового процесу про час та місце судового засідання запровадження пілотного проекту щодо надсилання судами учасникам процесу текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень.

Проте зауважив, що не дивлячись на позитивний вплив запровадженого проекту на своєчасність повідомлення учасників процесу про час та місце судового засідання, що загалом значно скорочує тривалість розгляду справ, в окремих віддалених населених пунктах деяких районів Харківської області через відсутність належного покриття їх зони мобільними операторами, певна частина учасників процесу у справах, що розглядаються судами цих районів, не виявляє бажання отримувати судові виклики у вигляді SMS-повідомлення.

Однією з причин затягування розгляду справи є заявлення самовідводів суддями.

Хоча узагальнення не має на меті перевірку обґрунтованості ухвал про самовідвід судді та така ухвала не оскаржується в апеляційному порядку, *справа за позовом Онищак Віталія Павловича до прокуратури Христинівського району, третя особа: Державне казначейство України про відшкодування моральної шкоди, заподіяної незаконними діями прокуратури і органу досудового слідства, яка знаходиться на розгляді в Христинівському районному суді Черкаської області з 21.02.2007 року не розглядається тривалий строк, серед іншого із причин заявлення самовідводів суддями.*

Після розгляду справи протягом чотирьох з половиною років з 21.02.2007 року, 12.12.2011 - ухвала про задоволення заяви про самовідвід

судді Вітер Л.А. від розгляду справи, справу передано на розгляд судді Олійнику М.Ф.;

21.12.2011 року - ухвала про задоволення заяви про самовідвід судді Олійника М.Ф, справу передано на розгляд судді Орендарчуку М.П.; 08.02.2012 - ухвала про прийняття справи до свого провадження суддею Орендарчуком М.П. З наданої судом довідки по справі призначалося п'ять судово-психологічних експертиз, провадження у справі зупинялось, останній раз 21 серпня 2013 року.

Апеляційний суд м. Києва узагальнив та надав інформацію по місцевим загальних судах м. Києва про кількість цивільних справ, які знаходяться на розгляді понад рік.

№п/п	Назва суду	Кількість справ
1	Дарницький районний суд м. Києва	147
2	Деснянський районний суд м. Києва	29
3	Дніпровський районний суд м. Києва	122
4	Оболонський районний суд м. Києва	37
5	Святошинський районний суд м. Києва	138
6	Солом'янський районний суд м. Києва	60
7	Печерський районний суд м. Києва	33
8	Подільський районний суд м. Києва	126
9	Шевченківський районний суд м. Києва	153
	Всього	845

Не можна не відмітити, що в провадженні Дарницького районного суду м. Києва на розгляді перебуває 147 цивільних справ, із яких у судді Парамонова М.Л. - 27 справ, а в судді Куренкова Є.С. – 42 справи.

Проте заслуговує на увагу й те, що Печерський районний суд м. Києва, який є одним із центральних судів міста, в якому розглядаються одні з найскладніших справ, має лише 33 справи, не розглянуті понад рік, що свідчить про належну організацію роботи суду.

Узагальнення цивільних справ, не розглянутих в строк понад один рік
м. Севастополь

№п/п	Назва суду	Кількість справ
1	Нахімовський районний суд	15
2	Ленінський районний суд	20
3	Гагарінський районний суд	104
4	Балаклавський районний суд	9
	Всього	148

В узагальненні зазначено, що по деяким справам розгляд справи відкладається на необґрунтовано тривалий строк, без зазначення обґрунтованості такого відкладання і є очевидним порушенням передбачених законом строків розгляду справ.

Так, цивільна справа *за позовом Тумі Б.Д. до Єгорушиної Г.М. про стягнення безпідставно набутих грошових коштів перебуває у провадженні судді Гагарінського районного суду м. Севастополя Лугвіщик А.М. з 08.11.2011 року (до суду позов надійшов 16.08.2011р.).*

Судові засідання відкладались більше десяти разів у зв'язку з неявкою сторін у справі строком на чотири місяці. Дані про належне повідомлення сторін в матеріалах справи відсутні.

Аналізуючи справи, розгляд яких триває понад один рік, окремі апеляційні суди правильно констатують, що не в усіх випадках судді враховують зміст положень ст. 169 та ст. 207 ЦК України, відповідно до яких у разі повторної неявки позивача у справі у разі відсутності його заяви про розгляд справи без його участі позов залишається без розгляду, а у разі повторної неявки відповідача та за згоди позивача суд постановляє заочне рішення по справі.

Апеляційний розгляд

Законодавством встановлено наступні розумні строки розгляду цивільних справ в суді апеляційної інстанції:

- справа має бути призначена до розгляду не пізніше 7 днів після закінчення дій підготовки справи до розгляду (ч.2 ст. 302 ЦПК України);
- апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції має бути розглянута протягом двох місяців з дня постановлення ухвали про прийняття апеляційної скарги до розгляду, а апеляційна скарга на ухвалу – протягом 15 днів.

У виняткових випадках за клопотанням сторони з урахуванням особливостей розгляду справи апеляційний суд може подовжити строк розгляду справи, але не більш як на 15 днів (ст. 303 - 1 ЦПК України).

З проведених аналізів вбачається, судді апеляційного суду в основному дотримуються вимог процесуального закону.

Загальними об'єктивними чинниками тривалого розгляду справ в апеляційних судах є: неналежна якість розгляду у суді першої інстанції; тривалий час проведення експертиз; незадовільний стан з врученням судових повісток операторами поштового зв'язку, недофінансування суду (відсутність поштових марок), заміна сторони провадження правонаступником; поверхове вивчення цивільних справ суддями апеляційного суду на стадії підготовки розгляду справи, незадовільна

організація судових процесів, поведінка сторін, направлена на затягування судового процесу; зниження рівня виконавчої дисципліни; наявність інших обставин, які тимчасово унеможливають розгляд справи.

Переважає більшість апеляційних судів у своїх узагальненнях посиляється на те, що неналежна якість розгляду справ у суді першої інстанції є однією з причин збільшення строку розгляду цивільних справ в апеляційному порядку та перекладання на суд апеляційної інстанції функцій суду першої інстанції.

Це змушує суддів апеляційної інстанції призначати та проводити експертизи в суді, задовольняти клопотання про допит свідків, витребування доказів, задовольняти клопотання, які в суді першої інстанції були неправомірно відхилені, або у разі, коли місцевий суд, у порушення вимог процесуального законодавства, розглянув справу у відсутності відповідача. Апеляційні суди посиляються на те, що фактично в таких випадках судді місцевих судів нехтують вимогами ст.ст. 10, 130 ЦПК України, не роз'яснюючи наслідків непроведення експертиз, витребування доказів.

Однією з причин тривалого розгляду цивільних справ є зупинення апеляційного провадження у зв'язку з неможливістю розгляду справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, цивільного, господарського, кримінального чи адміністративного судочинства.

Проте апеляційні суди допускали порушення процесуального закону, без достатніх підстав зупиняли провадження у справі, що приводило до тяганини при розгляді апеляційних скарг.

Так, ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 27 листопада 2013 року скасована ухвала апеляційного суду Харківської області від 11 червня 2013 року по справі за позовом Безпалого Ю.О. до Козловської З.І. про виселення та за зустрічним позовом Козловської З.І. до Зейналової Е.К., Безпалого Ю.О. про визнання договору купівлі-продажу недійсним, провадження по якій зупинено до розгляду судом першої інстанції кримінальної справи за звинуваченням Подвезька А.В. та Безпалого Ю.О. за фактом шахрайських дій стосовно Козловської З.І. по заволодінню належної їм квартири. Посилання суду апеляційної інстанції, що розгляд справи неможливий до розгляду кримінальної справи, оскільки йдеться про правомірність набуття Безпалом Ю.О. права власності на спірну квартиру, суд касаційної інстанції визнав помилковим, оскільки правомірність чи неправомірність набуття позивачем права власності на квартиру є безпосереднім обов'язком суду, який вирішує спір. При цьому в кримінальній справі вирішується питання про кримінальну відповідальність Подвезька А.В. та Безпалого Ю.О., а не про наявність

підстав, передбачених нормами Цивільного кодексу України, для недійсності правочину чи щодо захисту права власності.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 2 жовтня 2013 року була скасована ухвала апеляційного суду Житомирської області по справі за позовом Слободянюк З.М. до Карплюка В.Г. про визнання нечинним державного акту на право приватної власності на земельну ділянку з тих підстав, що знаходження на розгляді у суді першої інстанції справи за позовом Карплюка В.Г. до Слободянюк З.М. про визнання недійсним державного акта про право власності на земельну ділянку не впливає на розгляд апеляційним судом скарги Карплюка В.Г. на рішення суду першої інстанції, оскільки при перевірці законності вказаного рішення суд має виходити з обставин, які існували на момент його ухвалення.

За таких же обставин ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 27 листопада 2013 року скасована ухвала апеляційного суду АРК від 24 липня 2013 року по справі за позовом Алейникова А.П. до Артеменко О.М. та інших про виселення, стягнення суми, зобов'язання вчинити певні дії про відшкодування шкоди, якою зупинено провадження до вирішення цивільної справи, провадження за якою відкрито ухвалою Київського районного суду м. Сімферополя від 2 листопада 2011 року.

Іноді причинами тривалого розгляду апеляційної скарги є неналежна підготовка суддів до розгляду справи.

При розгляді касаційною інстанцією справи за позовом публічного акціонерного товариства «Індустріалбанк» до Тімохіна П. І. про стягнення заборгованості за кредитним договором та за зустрічним позовом Тімохіна Павла Ілліча до публічного акціонерного товариства «Індустріалбанк» про захист прав споживача встановлено, що Тімохін П.І. 16 лютого 2012 року подав апеляційну скаргу.

28 лютого 2012 року вказану справу повернуто до суду першої інстанції, оскільки в судовому рішенні допущені описки та до матеріалів справи не було приєднано носій інформації, на який здійснювався технічний запис судового засідання.

18 квітня 2012 року Тімохіну П.І. поновлено строк на апеляційне оскарження рішення Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 19 травня 2011 року та відкрито апеляційне провадження.

24 квітня 2012 року вказану справу призначено до розгляду на 30 травня 2012 року.

27 червня 2012 року зазначену справу знято з розгляду та повторно повернуто до суду першої інстанції для вирішення питання про ухвалення додаткового рішення за вимогами зустрічного позову.

24 липня 2012 року вдруге відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою Тімохіна П.І. на рішення Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 19 травня 2011 року та знову призначено справу до розгляду на 17 жовтня 2012 року.

Але 17 жовтня 2012 року зазначену справу вже знову знято з розгляду в апеляційній інстанції та втретє повернуто до місцевого суду для вирішення питання про ухвалення додаткового рішення, через незазначення місцевим судом у своєму рішенні розрахунку суми заборгованості.

22 листопада 2012 року знову відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою Тімохіна П.І. та справу розглянуто по суті 19 грудня 2012 року.

Таким чином, тривалість розгляду апеляційної скарги становила 9 місяців 25 днів у зв'язку з неодноразовим поверненням судом апеляційної інстанції справи до місцевого суду для усунення недоліків оформлення справи, в тому числі й після відкриття апеляційного провадження та в судовому засіданні шляхом зняття справи з розгляду.

В окремій ухвалі суд касаційної інстанції зазначив, що судді апеляційного суду Дніпропетровської області не дотримуються вимоги процесуального законодавства при здійсненні правосуддя, які стосуються стадії виявлення помилок, допущених місцевим судом під час готування справи та їх обсягу, через те, що нормами чинного процесуального законодавства прямо визначено обов'язок судді-доповідача перевірити, чи належним чином оформлена справа, яка надійшла від суду першої інстанції саме до вирішення питання про прийняття апеляційної скарги до розгляду.

Апеляційні суди зазначають, що в окремих випадках причиною розгляду справи понад 4 місяці були процесуальні зловживання учасників провадження, зокрема апелянтів, які подають апеляційні скарги з недоліками, а потім ухиляються від отримання поштової кореспонденції суду.

Кількість справ, які перебувають у провадженні апеляційних загальних судів понад 4 місяці

Регіон	Кількість справ
АР Крим	40
Вінницька	8
Волинська	8
Дніпропетровська	197
Донецька	-
Житомирська	31
Закарпатська	83

Запорізька	49
Івано-Франківська	15
Київська	24
Кіровоградська	28
Луганська	15
Львівська	97
Миколаївська	9
Одеська	131
Полтавська	13
Рівненська	3
Сумська	3
Тернопільська	2
Харківська	77
Херсонська	15
Хмельницька	13
Черкаська	33
Чернівецька	19
Чернігівська	7
м. Київ	188
м. Севастополь	21
Всього	1 129

З наведеної таблиці можна зробити висновок, що найкраща організація роботи з розгляду справ в апеляційному порядку існує в апеляційному суді Донецької області, де немає жодної справи, яка не розглянута понад чотири місяці. При цьому слід відзначити, що апеляційний суд Донецької області має одне із самих великих навантажень на одного суддю.

Незначна кількість справ, яка не розглянута понад чотири місяці, існує в апеляційному суді Тернопільської області – 2 справи; Рівненській області - 3, Сумській - 3; Чернігівській - 7; Вінницькій - 8; Волинській - 8; Миколаївській - 9.

Найгірші показники – в апеляційному суді Дніпропетровської області – 197 справ, м. Києві -188, Одеській області -131, Львівської області – 97; Закарпатської області – 83.

У своєму узагальненні апеляційний суд Одеської області зазначив, що навантаження на суддю цивільної палати протягом року складало 14, 08 справ на місяць, що менше у порівнянні з відповідним періодом 2012 року, коли навантаження складало 16, 46 справ.

Таким чином, в судовому засіданні (в разі його проведення один раз на тиждень) суддя розглядає 3-4 справи.

Проте в середньому у судді палати з розгляду цивільних справ знаходиться по 3 справи, які розглядаються понад 4 місяців.

Наведене дозволяє стверджувати, що існуючий рівень навантаження в апеляційному суді Одеської області не є тим фактором, що перешкоджає суддям розглядати судові справи у розумні строки.

Результати даного аналізу дають підстави для висновку, що в цілому судді дотримуються вимог цивільно-процесуального закону, більшість цивільних справ розглядається суддями першої та апеляційної інстанції в розумні строки.

Випадки тривалого розгляду цивільних справ, як правило, зумовлено об'єктивними причинами, які не залежать від суду, проте існують суб'єктивні причини, коли судді не завжди належним чином організовують свою роботу, що призводить до тривалого розгляду справ.

Слід ще раз звернути увагу суддів місцевих та апеляційних судів на необхідність неухильного виконання суддями норм процесуального закону щодо розумних строків розгляду цивільних справ з урахуванням практики Європейського суду з прав людини; кожного разу виходити з того, що перевищення розумних строків розгляду справ становить порушення прав, гарантованих п. 1 ст. 6 Конвенції, а звернення до Європейського суду з прав людини з питань тривалого розгляду справи не лише погіршує імідж нашої держави на міжнародному рівні, а й призводить до значних втрат державного бюджету.

З метою покращення оперативності розгляду цивільних справ рада суддів загальних судів рекомендує :

1. Головам апеляційних загальних судів систематично вивчати причини тривалого розгляду цивільних справ, результати заслуховувати на зборах суддів.

2. Суддям апеляційних загальних судів, у провадженні яких перебувають цивільні справи, не розглянуті понад 4 місяців, вжити термінових організаційних заходів для усунення причин тривалого розгляду, забезпечити якісний та оперативний розгляд таких справ.

3. Суддям апеляційних загальних судів постійно надавати методичну допомогу суддям місцевих загальних судів, при цьому особливу увагу приділити суддям, в провадженні яких знаходяться справи, які тривалий час не знаходять свого вирішення, в тому числі і зупиненні провадженням.

4. Головам судів першої інстанції щомісяця проводити аналіз причин тривалого знаходження справ понад один рік у провадженні судді, результати обговорювати на зборах суддів.

5. Рекомендувати суддям місцевих загальних судів :

- вжити термінових організаційних заходів для усунення причин тяганини, забезпечити якісний та оперативний розгляд справ, нерозглянутих понад один рік;

- в подальшому вживати всіх заходів для розгляду справ у строки, встановлені ст. 157 ЦПК України та вирішувати питання про відкладення розгляду справи або оголошення перерви в її розгляді у відповідності до вимог ст. 191 ЦПК України;

- виключити випадки безпідставного відкладення справ та оголошення перерв на тривалі строки;

- ретельно перевірити всі зупинені провадженням справи з підстав, передбачених статтями 201, 202 ЦПК України, вивчити судову практику

касаційної інстанції з метою прийняття законних та обґрунтованих ухвал при вирішенні питання про зупинення провадження по справі;

- здійснювати постійний контроль за цивільними справами, провадження у яких зупинено;

- у кожному випадку встановлення факту зловживання стороною процесуальними правами, ухилення від виконання законних вимог суду та інших дій, які призвели до затягування розгляду справи у суді, у разі наявності в діях учасників провадження ознак неповаги до суду вирішувати питання про притягнення до адміністративної відповідальності у встановленому законом порядку (ст. 185-3 КУпАП).

Рада суддів загальних судів